

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.2.33>

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Vitalii Cherneha

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри підприємницького та корпоративного права

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-9118-6562

Анотація. Стаття присвячується універсальній характеристиці механізму правового регулювання сімейних відносин. Формально-логічний метод сприяє розробці дефініції механізму правового регулювання сімейних відносин, а системний і структурно-функціональний методи використовуються для визначення ознак такого механізму. Здійснюється дайджест цивільно-правових надбань щодо сутності механізму правового регулювання, які є фундаментом для здійснення сімейно-правових наукових розвідок мегаскладного явища, яке розглядається. Поняття механізму правового регулювання сімейних відносин визначається як скупчення правових засобів, способів і форм (юридичного інструментарію), злагоджена взаємодія яких спроможна впорядкувати сімейні відносини задля охорони, з одного боку, інтересів суб'єктів сімейного права (приватних інтересів), а з другого – інтересів сім'ї як первинного і провідного осередка соціуму та інтересів держави (публічних інтересів). Визначаються ознаки, які притаманні механізму правового регулювання сімейних відносин.

Ключові слова: механізм правового регулювання сімейних відносин, сімейно-правові засоби, сімейно-правові способи, сімейно-правові форми, сімейно-правове регулювання.

CONCEPTS AND SIGNS OF THE MECHANISM LEGAL REGULATION OF FAMILY RELATIONS

Vitalii Cherneha

Candidate of Science of Law, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Business Law and Corporate Law

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-9118-6562

Abstract. The article is devoted to the universal characteristics of the mechanism of legal regulation of family relations. Formal-logical method contributes to the development of a definition of the mechanism of legal regulation of family relations, and systemic and structural-functional methods are used to determine the characteristics of such a mechanism. A digest of civil law acquisitions on the essence of the mechanism of legal regulation, which is the foundation for the implementation of family law scientific research of the mega-complex phenomenon under consideration. The concept of the mechanism of legal regulation of family relations is defined as an accumulation of legal means, methods and forms (legal tools), the coordinated interaction of which is able to regulate family relations to protect, on the one hand, the interests of family law (private interests), and on the other – interests the family as the primary and leading center of society, and the interests of the state (public interests). The features that are inherent in the mechanism of legal regulation of family relations are determined.

Key words: mechanism of legal regulation of family relations, family legal means, family legal methods, family legal forms, family legal regulation.

POJĘCIE I CECHY MECHANIZMU REGULACJI PRAWNEJ STOSUNKÓW RODZINNYCH

Vitalii Cherneha

kandydat nauk prawnych, docent,

docent Katedry Prawa Gospodarczego i Korporacyjnego

Uczelni publicznej „Kijowski Narodowy Uniwersytet Ekonomiczny im. Wadyma Hetmana” (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-9118-6562

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest uniwersalnej charakterystyce mechanizmu regulacji prawnej stosunków rodzinnych. Metoda formalno-logiczna przyczynia się do opracowania definicji mechanizmu regulacji prawnej stosunków rodzinnych, a metody systemowe i strukturalno-funkcjonalne są wykorzystywane do określania cech takiego mechanizmu. Dokonuje się podsumowania postępowań cywilnoprawnych dotyczących istoty mechanizmu regulacji prawnych, które są podstawą do realizacji rodzinnych i prawnych badań naukowych nad zjawiskiem, które jest rozpatrywane. Pojęcie mechanizmu regulacji prawnej stosunków rodzinnych definiuje się jako nagromadzenie środków prawnych, metod i form (zestaw narzędzi prawnych), których skoordynowana interakcja jest w stanie uporządkować relacje rodzinne w celu

ochrony, z jednej strony, interesów podmiotów prawa rodzinnego (interesów prywatnych), az drugiej – interesów rodziny, jako podstawowej i głównej komórki społeczeństwa, oraz interesów państwa (interesów publicznych). Określa się cechy charakterystyczne dla mechanizmu regulacji prawnej stosunków rodzinnych.

Слова ключові: механізм регуляції правових стосунків родинних, środki родинно-правне, способи родинно-правне, форми родинно-правне регуляція родинно-правна.

Вступ. Як справедливо наголошує наш сучасник О.М. Куракін, «поглиблення процесів демократизації в сучасному національному державотворенні та об'єктивні закони розвитку цивілізованого європейського суспільства висувають нові дослідницькі пріоритети, нові методологічні підходи змісту правового регулювання суспільних відносин взагалі та визначення проблем сутності механізму правового регулювання» (Куракін, 2016: 1). Це стосується і нагальної потреби розв'язання комплексу проблем механізму правового регулювання сімейних відносин, зокрема окреслення його концепту.

Актуальність теми дослідження визначається призначенням механізму правового регулювання сімейних відносин, адже саме від належно сформованого механізму залежить ефективність сімейно-правового регулювання.

Сутнісна характеристика механізму правового регулювання є предметом численних загальнотеоретичних і цивільно-правових наукових розвідок, тоді як поодинокі спроби вчених (приміром, В.О. Кожевникової, О.О. Чефранової) окреслити поняття механізму правового регулювання сімейних відносин не можна вважати завершеними, а його ознаки донині не висвітлювалися в сімейно-правовій думці.

Метою статті є визначення поняття та ознак механізму правового регулювання сімейних відносин.

Основна частина. Відсутність системних сімейно-правових досліджень механізму правового регулювання зумовлює необхідність звернення до набутих у загальнотеоретичному правовому «лані», де зазначена категорія не полишає до себе значний інтерес. Так, відомий радянський учений М. Г. Александров роз'яснював механізм правового регулювання як «комплекс правових засобів, за допомогою яких відбувається регулювання суспільних відносин» (Александров, 1961: 118).

Іменитий теоретик права, конституціоналіст, цивіліст і колишній іноземний член НАПрН України С.С. Алексєєв в одній зі своїх ранніх праць розумів зазначену категорію як «узятую в єдності систему юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини» (Алексєєв, 1966: 30).

В.Л. Яроцький, інтегруючи наукові погляди М.Г. Александрова, С.С. Алексєєва, Р.К. Русінова та деяких інших «апологетів», доходить висновку, що механізм правового регулювання є «системою правових засобів, за допомогою яких здійснюється процес результативний правовий вплив на суспільні відносини з метою їхнього впорядкування «(власне їх правового регулювання)»» (Яроцький, 2015: 10).

Крізь призму революційних змін у правовому регулюванні різних сфер суспільного життя багато вчених-теоретиків права прагнуть віддзеркалити універсальне бачення сутності механізму правового регулювання. Наприклад, Ю.В. Кривицький трактує його як «систему юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується *стабільне* впорядкування суспільних відносин із метою найбільш оптимального узгодження індивідуальних, громадських і державних інтересів суб'єктів права, а також встановлення законності та правопорядку» (Кривицький, 2010: 45). Сформульована дефініція потребує уточнення, оскільки видається якнайкраще говорити про забезпечення *метастабільного* (тут і далі курсив – *В. Ч.*) впорядкування суспільних відносин, тобто про забезпечення лише порівняної стабільності регулювання певних суспільних відносин.

Інший представник сьогочасної загальної теорії права, український дослідник механізму правового регулювання О.М. Куракін окреслює його як «нормативно-організований, послідовний комплексний процес, спрямований на результативне втілення норм у життя, на впорядкування, закріплення, розвиток і вдосконалення суспільних відносин за допомогою правових засобів із метою реалізації інтересів суспільства та держави» (Куракін, 2016: 7).

Інша дефініція механізму правового регулювання представлена в одному з навчальних видань: це «логічно узгоджена, динамічна система уніфікованих юридичних засобів і способів, необхідна й достатня для забезпечення результативного правового регулювання суспільних відносин» (Козюбра, 2015: 96).

На відміну від науки сімейного права, в спорідненій «материнській» галузі більшості юридичних наук набагато більше кроків до розв'язання проблеми визначення сутності механізму правового регулювання цивільних відносин. Наприклад, О.М. Калашник його поняття визначає як «систему правових засобів, організованих у певній послідовності та спрямованих на *впорядкування, регулювання, закріплення, розвиток і вдосконалення* цивільних відносин на підставі основоположних принципів права» (Калашник, 2017: 144). Спроба універсалізованого визначення викликає питання про кореляцію вживаних у ньому формулювань «впорядкування» і «регулювання», оскільки в філології (в перехресному значенні) та правознавстві ці терміни можна ототожнювати.

Інакше окреслюється поняття механізму цивільно-правового регулювання в працях деяких зарубіжних учених. Наприклад, його розуміють як «єдність основних (норми цивільного права) і допоміжних (ненормативні регулятори та цивілістично-догматичні конструкції) елементів, за допомогою яких забезпечується вплив на майнові та особисті немайнові відносини» (Родионова, 2017: 13).

Проте зазвичай цивілісти-сучасники представляють не універсальні дефініції відповідної категорії, а залежно від предмета проваджених цивільно-правових досліджень пропонують різноманітні дефініції механізму правового регулювання в окремо вибраних «сегментах». Представники першого підходу механізм цивільно-правового регулювання представляють його як «ланцюг». Так, на думку С.О. Погрібного,

механізм правового регулювання *договірних відносин* є «послідовним ланцюгом зміни правових явищ: норма права, що регулює цивільні відносини, – юридичний факт – права й обов'язки, що існують у цивільних правовідносинах, які виникли на його підставі – реалізація цих прав та виконання обов'язків, а за необхідності також захист порушеного права чи інтересу» (Погрібний, 2009: 136). Крім того, автор стверджує, що зазначений механізм «зв'язує між собою норму цивільного права та стан правопорядку в цивільних відносинах, приводить до втілення у суспільних відносинах тих цілей правового регулювання, які закладені у нормах» (Погрібний, 2009: 136).

Запропонована вище дефініція, на думку В. В. Луця, є відображенням загальноприйнятого у загальній теорії права розуміння правового регулювання як тривалого процесу, під час якого здійснюється вплив права на суспільні відносини і який містить такі ланки: а) юридичні норми; б) правові відносини і, зокрема, суб'єктивні права та юридичні обов'язки їх учасників; в) акти реалізації прав та обов'язків. Водночас цивіліст справедливо зауважує, що «виділення окремих стадій процесу правового регулювання є досить умовним, оскільки в правовій дійсності не завжди можна простежити чіткі межі проходження цього процесу за його окремими стадіями» (Луць, 2012: 19).

Згаданий вище вчений пропонує громадськості власне бачення механізму правового регулювання *корпоративних відносин*, окреслюючи його як «ланцюг із поступового нагромадження елементів (стадій) та їхньої взаємодії з метою забезпечення ефективності функціонування та захисту корпоративних прав та обов'язків суб'єктів корпоративних правовідносин» (Луць, 2019: 156). Схоже бачення поняття механізму правового регулювання корпоративних відносин міститься в науковому доробку В.В. Сазонова (Сазонов, 2020: 7).

Заціпаючи питання механізму правового регулювання *відносин у сфері інтелектуальної власності*, Р.Б. Шишка, як представник умовно виокремленого другого підходу, дійшов висновку, що зазначена категорія є «передбачуваними нормами права конструкціями визначальних для права правових інститутів (предмет і метод, засади законодавства, підстави їх виникнення, правове становище учасників, правовий режим об'єктів, місце та час здійснення прав і виконання обов'язків), які визначають допустимість, вид та зміст цих правовідносин» (Шишка, 2016: 305).

Згідно з третім підходом група цивілістів розглядає механізм правового регулювання як систему правових засобів. Так, дослідник механізму правового регулювання *щодо обмежень майнових прав фізичних осіб* Є.О. Мічурін окреслює його у вибраному ракурсі як «засновану на правових принципах систему правових засобів: велінь, дозволів, заборон, що втілені в нормах актів цивільного законодавства, та окремих індивідуальних установах в актах застосування права, спрямованих на ускладнення здійснення суб'єктивних прав з урахуванням прав інших уповноважених осіб та суспільних інтересів» (Мічурін, 2009: 10).

А.В. Коструба пропонує дефініцію механізму *припинення цивільних майнових відносин*, розглядаючи його як «унормований порядок припинення суб'єктивних цивільних прав (окремих правомочностей), юридичних обов'язків або цивільних правовідносин у цілому, що здійснюється за допомогою правоприпиняючих юридичних фактів та інших правових засобів» (Коструба, 2014: 10).

О.О. Отрадна, досліджуючи механізм цивільно-правового регулювання *деліктних зобов'язань*, дійшла висновку, що він є «системою цивільно-правових засобів (інструментів), спрямованих на забезпечення відновлення порушених прав потерпілого, відшкодування або компенсації заподіяної йому шкоди в повному обсязі із врахуванням принципів розумності, добросовісності, справедливості шляхом трансформації норм деліктного права та інших регулятора деліктних відносин у правомірну поведінку деліквента по задоволенню вимог потерпілого, а також на недопущення заподіяння шкоди немайновим та майновим благам суб'єктів цивільних правовідносин» (Отрадна, 2014: 10).

С.О. Сліпченко, міркуючи про правове регулювання, яке, на його думку, є важливою умовою стабільності суспільних відносин та створює необхідні чинники для їх розвитку, дійшов висновку, що притаманна специфіка правового регулювання полягає в тому, що воно має власний, «специфічний механізм, тобто систему правових засобів, що забезпечує регулятивний вплив на поведінку суб'єктів» (Сліпченко, 2017: 53).

І.Р. Таш'ян з огляду на специфіку *транспортних відносин* трактує механізм цивільно-правового регулювання як «систему ефективних правових засобів, спрямованих на впорядкування транспортних цивільних відносин із метою забезпечення інтересів окремих осіб та функціонування транспортної системи загалом, яка реалізується за допомогою дій суб'єктів цивільного права та за підтримки та захисту публічної влади» (Таш'ян, 2016: 107).

В.В. Мазуру системне дослідження механізму цивільно-правового регулювання *сервітутних відносин* дозволило сформулювати таку його дефініцію: це «система взаємопов'язаних та взаємодіючих у певній послідовності цивільно-правових засобів, за допомогою якої забезпечується регулятивний вплив норм цивільного права на сервітутні відносини шляхом трансформації приписів цивільно-правової норми та (або) похідних від неї регуляторів у реальну поведінку учасників сервітутних правовідносин за схемою «загальне-конкретне» для забезпечення відповідного рівня упорядкованості даних відносин, а отже, і сприяння їх розвитку та правової охорони» (Мазур, 2019: 13).

І.С. Лукасевич-Крутник поняття механізму правового регулювання *договірних відносин із надання транспортних послуг* визначає як «систему взаємодіючих між собою правових засобів, за допомогою яких забезпечується регулювання відповідних договірних відносин» (Лукасевич-Крутник, 2018: 69).

Відповідно до четвертого підходу цивілісти поняття механізму правового регулювання розкривають через сукупність взаємопов'язаних (систему) правових засобів, способів і форм. Так, А.Б. Гриняк пропонує

таку дефініцію механізму правового регулювання *підрядних договірних відносин*: це «сукупність правових засобів, способів і форм, за допомогою яких відбувається упорядкування підрядних відносин, матеріалізується їх ідеальна модель, яка закладена в нормах права та положеннях договору, і з якими пов'язується виникнення у конкретних учасників підрядних відносин прав та обов'язків» (Гриняк, 2013: 17).

А.В. Коструба механізм правового регулювання *майнових відносин* трактує як «систему правових засобів, способів і форм, за допомогою яких норма права упорядковує суспільні відносини, задовольняє інтереси суб'єктів права, встановлює та забезпечує правопорядок» (Коструба, 2014: 42).

Н.В. Федорченко, фокусуючи свою увагу на механізмі правового регулювання *відносин із надання послуг*, розуміє його як «систему взаємодіючих між собою елементів (правових засобів, способів і форм), за допомогою яких забезпечується регулювання відносин із надання послуг, а також реалізується закладена в нормах права і положеннях договору модель поведінки замовника та виконавця щодо споживання наданої послуги та одержання винагороди за це» (Федорченко, 2015: 9).

Вивчення механізму правового регулювання *зобов'язальних відносин* дало змогу М.Д. Пленюк окреслити його як «цілісну сукупність правових норм (передумов) та (або) інших соціальних регуляторів, які впорядковують правовідношення, юридичні факти, що формують модель зобов'язань, а також сукупність засобів (суб'єктивні цивільні права та юридичні обов'язки), способів (зобов'язання, дозволи, заборони) та форм (належне, своєчасне виконання), які перебувають у взаємодії і взаємозв'язку» (Пленюк, 2017: 13).

І.Я. Сенюта, розглядаючи поняття механізму цивільно-правового регулювання *відносин у сфері надання медичної допомоги*, пропонує визначити як «систему цивільно-правових засобів, способів і форм, за допомогою яких забезпечується реалізація фізичною особою її права на медичну допомогу в установленому законом або договору порядку» (Сенюта, 2018: 125).

Н.В. Міловська розкриває сутність механізму правового регулювання *договірних відносин зі страхування* через «систему цивільно-правових засобів, способів і форм, за допомогою яких відбувається упорядкування відповідних відносин, пов'язується виникнення у страховика та страхувальника прав та обов'язків, а також реалізується ідеальна модель їхньої поведінки, закладена в нормах права та положеннях договору» (Міловська, 2019: 85).

Збагнувши кілька підходів, розроблених у спорідненій цивільно-правовій думці, неможливо не сконцентруватися на наявних напрацюваннях у теорії сімейного права. Приміром, удосконалення потребує визначення В.О. Кожевникової, яка механізм правового регулювання *сімейних відносин* представила науковій спільноті як «передбачену нормами сімейного права сукупність належних юридичних заходів, на підставі яких здійснюється *правовий вплив* на реалізацію особами особистих немайнових та майнових прав у сім'ї» (Кожевникова, 2019: 8). Відкритими видаються питання про: а) сутність «належних юридичних заходів»; б) співвідношення понять правового регулювання і правового впливу, які розглядатимуться нижче; в) чому згідно з авторською дефініцією «механізм правового регулювання сімейних відносин» суб'єкти сімейних правовідносин в змозі реалізувати лише права? З огляду на це, доцільно запитати про те, чому на них не покладаються юридичні обов'язки?

Оскільки в українській доктрині сімейного права не розроблено концепцію механізму правового регулювання сімейних відносин, остільки звернемося до тієї дефініції, яку можна нині знайти в зарубіжній правничій думці. Наприклад, О.О. Чефранова категорію механізму сімейно-правового регулювання тлумачить як «узятий в єдності комплекс правових засобів, за допомогою яких забезпечується результативний правовий вплив на суспільні відносини, які складаються у сім'ї» (Чефранова, 2007: 8). Із таким визначенням складно погодитися, передусім, через «змішування» понять правового впливу та правового регулювання, адже правовий вплив є ширшим за юридичним змістом.

Викладене вище дає змогу *поняття механізму правового регулювання сімейних відносин* визначити як скупчення правових засобів, способів і форм (юридичного інструментарію), злагоджена взаємодія яких спроможна впорядкувати сімейні відносини задля охорони, з одного боку, інтересів суб'єктів сімейного права (приватних інтересів), а з другого – інтересів сім'ї як первинного і провідного осередка соціуму та інтересів держави (публічних інтересів).

Таким, що потребує уваги, є питання про *ознаки* механізму правового регулювання сімейних відносин, адже саме через риси будь-якого явища правової дійсності розкривається його самотня характеристика.

У загальній теорії права визначено риси механізму правового регулювання (наприклад, показовим є доробок О.Ф. Скакун у цьому питанні) (Скакун, 2006: 498–499). У доктрині цивільного права України сформовано систему ознак механізму правового регулювання: договірних відносин із надання послуг (Федорченко, 2015: 53); відносин з інтелектуальною власністю (Шишка, 2016: 299); зобов'язальних відносин (Пленюк, 2017: 196); договірних відносин зі страхування (Міловська, 2019: 77); сервітутних відносин (Мазур, 2019: 13); договірних відносин з надання транспортних послуг (Лукашевич-Крутник, 2019: 69–70). Водночас у науці сімейного права це питання спеціально досі не розглядалося.

У науці цивільного права автори виділяють неоднакову кількість ознак (від чотирьох до восьми) механізму правового регулювання релевантних «секторах» цивільних відносин. Крім того, розбіжність змістовних характеристик (наповнень), що притаманні цьому явищу правової реальності, залежить від окресленого предмета цивільно-правового дослідження. Так, дослідниця механізму правового регулювання *договірних відносин із надання послуг* Н.В. Федорченко висновує, що йому притаманні такі особливості: а) він являє собою складник соціального регулювання; б) він являє собою систему взаємодіючих елементів; в) він являє собою динамічну систему суспільства, оскільки забезпечує регулювання цивільних відносин; г) має ціле-

спрямований та результативний характер. Перший полягає, за висновками згаданої вченої, в регулюванні відносин між замовником та виконавцем, а другий зводиться до того, що споживання наданої послуги та здебільшого одержання винагороди за це (Федорченко, 2015: 53).

М.Д. Пленюк, розглядаючи механізм правового регулювання *зобов'язальних відносин*, виокремлює низку його ознак, зокрема: а) він являє собою систему юридичних засобів, способів і форм, а його структура охоплює низку нормативних та правореалізаційних юридичних засобів у зобов'язальних відносинах; б) існує для реалізації певної юридичної мети зобов'язальних відносин; в) він являє собою систему, а не просто сукупність взаємоузгоджених засобів; г) його дія здійснюється залежно від заданої програми, своєрідної «схеми» або «алгоритму», що передбачає певну чіткість виконання зобов'язальних правовідносин (Пленюк, 2017: 196).

Р.Б. Шишка, зупиняючись на специфіці механізму правового регулювання *відносин у сфері інтелектуальної власності*, стверджує, що йому притаманні такі ознаки: а) встановлення тих елементів, які забезпечують досягнення його мети; б) визначення напрямів та засобів впливу на поведінку їхніх учасників; в) усунення колізій між окремими його елементами і недопущення їхнього дублювання; г) узгодження їхніх елементів до загально визначених вимог правового регулювання приватних відносин у світі та, зокрема, для України, в країнах ЄС; г) встановлення особливостей прояву цих елементів стосовно повних об'єктів цього права та сфер правового впливу (Шишка, 2016: 299).

Дослідження механізму правового регулювання *договірних відносин з надання транспортних послуг* дало змогу І.С. Лукасевич-Крутник сформулювати низку його ознак, зокрема: а) він є складником соціального регулювання; б) він є широкою за обсягом категорією, яка інтегрує явища правової дійсності: засоби (норми цивільного права, які регулюють такі суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників відповідних відносин, рішення судів, об'єктивовані в правових актах тощо), способи (дозволи, заборони та зобов'язання) та форми (використання, виконання, додержання, застосування); в) він є системою правових засобів, способів і форм, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії; г) він являє собою динамічну систему правову систему суспільства; г) врегулювання відповідних відносин є результатом його діяльності (Лукасевич-Крутник, 2019: 69–70).

На думку Н.В. Міловської, механізм правового регулювання *договірних відносин зі страхування* характеризується такими ознаками: а) він є різновидом соціального регулювання, що є впливом норм права на поведінку учасників відповідних відносин; б) він являє собою специфічну діяльність держави, її органів, посадових осіб щодо впорядкування страхових відносин через установлення правових норм і прийняття у разі необхідності індивідуальних рішень згідно із цими нормами; в) він характеризується конкретним, організованим характером і здійснюється через установлення прав та обов'язків для суб'єктів відповідних відносин; г) він характеризується цілеспрямованим і результативним характером, спрямованого задля задоволення законних інтересів учасників; його мета – стимулювання ефективного розширення сфери надання, які відповідають загальносуспільним потребам; г) він являє собою процес послідовного використання правових засобів, які забезпечують його ефективність, для розвитку страхових відносин через урегулювання поведінки їхніх учасників; д) він здійснюється через владний вплив шляхом прийняття та реалізації загальнообов'язкових приписів держави, які відбиваються у свідомості та поведінці їхніх учасників; е) такий механізм гарантує виконання правових норм; є) він здійснюється через сукупність методів та способів, за допомогою яких поведінка учасників відповідних відносин коригується для належної реалізації ними прав та виконання обов'язків (Міловська, 2019: 77).

Отже, аналіз механізму правового регулювання *сімейних відносин* дав змогу сформулювати систему його ознак. До них належать: а) *цілепокладеність*, яка означає підпорядкованість сімейно-правових засобів, способів і форм, об'єднаних в єдине ціле, меті правового регулювання сімейних відносин; б) *поліелементність*, тобто в структурі такого механізму нагромаджено набір сімейно-правових засобів, способів і форм, без наявності якого неможливий його запуск; в) *конективність* означає спроможність елементів механізму правового регулювання сімейних відносин сумісно функціонувати (взаємодіяти); г) *алгоритмічність* полягає в тому, що такий механізм діє (функціонує) за задалегідь сформованим алгоритмом.

Висновки. Механізмом правового регулювання сімейних відносин є скупчення правових засобів, способів і форм (юридичного інструментарію), злагоджена взаємодія яких спроможна впорядкувати сімейні відносини задля охорони, з одного боку, інтересів суб'єктів сімейного права (приватних інтересів), а з другого – інтересів сім'ї як первинного і провідного осередка соціуму та інтересів держави (публічних інтересів). Такому механізму притаманні такі ознаки: цілепокладеність; поліелементність; конективність; алгоритмічність.

Список використаних джерел:

1. Александров Н.Г. Право и законность в период развернутого строительства коммунизма. Москва : Госюриздат, 1961. 271 с.
2. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. Москва : Юрид. лит., 1966. 187 с.
3. Гриняк А.Б. Теоретичні засади правового регулювання підрядних зобов'язань у цивільному праві України : монографія. Київ : НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2013. 374 с.
4. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
5. Калашник О.М. Механізм правового регулювання цивільних відносин як об'єкт наукових досліджень: генеза та сутність. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 136–149.
6. Кожевникова В.О. Науково-теоретичні засади обмеження прав суб'єктів сімейних відносин : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Тернопіль, 2019. 43 с.

7. Коструба А.В. Юридичні факти в механізмі припинення цивільних майнових відносин : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2014. 440 с.
8. Кривицький Ю.В. Спеціалізовані норми права в механізмі правового регулювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 260 с.
9. Куракін О.М. Механізм правового регулювання: теоретико-правова модель : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2016. 40 с.
10. Лукасевич-Крутник І.С. Договірні зобов'язання з надання транспортних послуг у цивільному праві України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Тернопіль, 2019. 502 с.
11. Лукасевич-Крутник І.С. Структура механізму правового регулювання договірних відносин з надання транспортних послуг. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2018. № 4 (32). С. 80–85.
12. Луць В. Договір як регулятор цивільних відносин. *Право України*. 2012. № 9. С. 19–25.
13. Луць В.В. До питання про механізм правового регулювання корпоративних відносин в Україні. *Спогади про Людину, Вченого, Науковця (до 60-річчя від Дня народження професора Ірини Володимирівни Жилінкової)* / за заг. ред. Р.О. Стефанчука. Харків : Право, 2019. С. 147–156.
14. Мазур В.В. Механізм цивільно-правового регулювання сервітутних відносин в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2019. 242 с.
15. Міловська Н.В. Теоретичні засади цивільно-правового регулювання договірних відносин зі страхування : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2019. 515 с.
16. Мічурін Є.О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (цивільно-правовий аспект) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2009. 469 с.
17. Отраднова О.О. Механізм цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2014. 500 с.
18. Пленюк М.Д. Юридичні факти як підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань (теоретичні та практичні засади) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. 426 с.
19. Погрібний С.О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2009. 412 с.
20. Родионова О.М. Правовые формы реализации волевых отношений в механизме гражданско-правового регулирования : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Москва, 2017. 502 с.
21. Сазонов В.В. Підстави виникнення корпоративних правовідносин: цивільно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2020. 16 с.
22. Сенюта І.Я. Цивільні правовідносини у сфері надання медичної допомоги в Україні: питання теорії і практики : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2018. 500 с.
23. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / пер. з рос. С.О. Бураковського. Харків : Консум, 2006. 656 с.
24. Сліпченко С.О. Деякі питання договірного регулювання цивільних відносин. *Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин* : матер. наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народження д-ра юрид. наук, проф. В.П. Маслова, м. Харків, 17 лютого 2017 р. Харків : Право, 2017. С. 53–55.
25. Таш'ян Р.І. Механізм цивільно-правового регулювання транспортних відносин. *Університетські наукові записки*. 2016. № 57. С. 101–109.
26. Федорченко Н.В. Зобов'язання з надання послуг у цивільному праві України: теоретико-правові засади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2015. 443 с.
27. Чевфанова Е.А. Механизм семейно-правового регулирования имущественных отношений супругов : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Москва, 2007. 54 с.
28. Шишка Р.Б. Механізм правового регулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності. *ІТ-право: проблеми та перспективи* : збірник матер. наук.-практ. конф., м. Львів, 16 листопада 2016 р. Львів : НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 297–305.
29. Яроцький В.Л. Загальна характеристика механізму правового регулювання як цивілістичної категорії. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав* : матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Ч.Н. Азімова, м. Харків, 18 грудня 2015 р. Харків, 2016. С. 8–10.

References:

1. Aleksandrov N.G. (1961) *Pravo i zakonnost v peryod razvernutogo stroitelstva kommunizma* [Law and Legality in period of the expanded construction of communism]. Moskva: Hosiuryzdat. 271 p. [in Russian]
2. Alekseev S.S. (1966) *Mekhanyzm pravovogo rehulyrovanyia v sotsyalistycheskom gosudarstve* [The mechanism of legal regulation in a socialist state]. Moskva: Yurid. lit. 187 p. [in Russian]
3. Hryniak A.B. (2013) *Teoretychni zasady pravovoho rehulivannia pidriadnykh zoboviazan u tsyvilnomu pravi Ukrainy* [Theoretical basis of legal regulation of contractual obligations in the civil law of Ukraine]: monohrafiia. Kyiv: NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva NAPrN Ukrainy. 374 p. [in Ukrainian]
4. *Zahalna teoriia prava* [General theory of law]: pidruch. / za zah. red. M.I. Koziubry (2015). Kyiv: Vaite. 392 p. [in Ukrainian]
5. Kalashnyk O.M. (2017) *Mekhanizm pravovoho rehulivannia tsyvilnykh vidnosyn yak obiekt naukovykh doslidzhen* [Mechanism of Legal Regulation of Civil Relations as the Subject of Scientific Researches: Genesis and Gist]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 2 (14). P. 136–149. [in Ukrainian]
6. Kozhevnykova V.O. (2019) *Naukovo-teoretychni zasady obmezhenia prav subiektiv simeinykh vidnosyn* [Scientific and Theoretical Principles of the Restriction of Rights of Subjects of Family Relations]: avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Ternopil. 43 p. [in Ukrainian]

7. Kostruba A.V. (2014) Yurydychni fakty v mekhanizmi prypynennia tsyvilnykh mainovykh vidnosyn [Legal facts in the mechanism of termination of civil property relations]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv. 440 p. [in Ukrainian]
8. Kryvytskyi Yu.V. (2010) Spetsializovani normy prava v mekhanizmi pravovoho rehuliuвання [Specialized rules of law in the mechanism of legal regulation]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. Kyiv. 260 p. [in Ukrainian]
9. Kurakin O.M. (2016) Mekhanizm pravovoho rehuliuвання: teoretyko-pravova model [The mechanism of law regulation: theoretical and legal model]: avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.01. Kharkiv. 40 p. [in Ukrainian]
10. Lukasevych-Krutnyk I.S. (2019) Dohovirni zoboviazannia z nadannia transportnykh posluh u tsyvilnomu pravi Ukrainy [Contractual obligations to provide transport services in the civil law of Ukraine]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Ternopil. 502 p. [in Ukrainian]
11. Lukasevych-Krutnyk I.S. (2018) Struktura mekhanizmu pravovoho rehuliuвання dohovirnykh vidnosyn z nadannia transportnykh posluh [The structure of the mechanism of legal regulation of contractual relations for the provision of transport services]. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. № 4 (32). P. 80–85. [in Ukrainian]
12. Luts V. (2012) Dohovir yak rehuliator tsyvilnykh vidnosyn [Agreement as a regulator of civil relations]. *Pravo Ukrainy*. № 9. P. 19–25. [in Ukrainian]
13. Luts V.V. (2019) *Do pytannia pro mekhanizm pravovoho rehuliuвання korporatyvnykh vidnosyn v Ukraini* [On the question of the mechanism of legal regulation of corporate relations in Ukraine]. Spohady pro Liudynu, Vchenoho, Naukovtsia (do 60-richchia vid dnia narodzhennia profesora Iryny Volodymyrivny Zhylinkovoi) / za zah. red. R. O. Stefanchuka. Kharkiv: Pravo. P. 147-156. [in Ukrainian]
14. Mazur V.V. (2019) Mekhanizm tsyvilno-pravovoho rehuliuвання servitutnykh vidnosyn v Ukraini [The mechanism of civil law regulation of servitude relations in Ukraine]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv. 242 p. [in Ukrainian]
15. Milovska N.V. (2019) Teoretychni zasady tsyvilno-pravovoho rehuliuвання dohovirnykh vidnosyn zi strakhuvannia [Theoretical Bases of Civil Law Regulation of Contractual Relations on Insurance]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv. 515 p. [in Ukrainian]
16. Michurin Ye.O. (2009) Obmezhenia mainovykh prav fizychnykh osib (tsyvilno-pravovy aspekt) [Limitations of property rights of individuals (civil legal aspect)]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv. 469 p. [in Ukraine]
17. Otradnova O.O. (2014) Mekhanizm tsyvilno-pravovoho rehuliuвання deliktnykh zoboviazan [Mechanism of civil law regulation of tortious obligations]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv. 500 p. [in Ukrainian]
18. Pleniuk M.D. (2017) Yurydychni fakty yak pidstavy vynyknennia tsyvilno-pravovykh zoboviazan (teoretychni ta praktychni zasady) [Legal facts as the basis of civil obligations (theoretical and practical bases)]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv. 426 p. [in Ukrainian]
19. Pohribnyi S.O. (2009) Mekhanizm ta pryntsyipy rehuliuвання dohovirnykh vidnosyn u tsyvilnomu pravi Ukrainy [Mechanism and principles of regulation of contractual relations in the civil law of Ukraine]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv. 412 p. [in Ukrainian]
20. Rodionova O.M. (2017) Pravovye formy realizatsiy volevykh otnosheni v mekhanizme grazhdansko-pravovoho regulirovaniya [Legal forms of implementation of strong-willed relations in the mechanism of civil legal regulation]: dis. ... d-ra yurid. nauk: 12.00.03. Moskva. 502 p. [in Russian]
21. Sazonov V.V. (2020) Pidstavy vynyknennia korporatyvnykh pravovidnosyn tsyvilno-pravovy aspekt [The legal reasons of creation of corporate right (civil and legal aspect)]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv. 16 p. [in Ukrainian]
22. Seniuta I.Ya. (2018) Tsyvilni pravovidnosyny u sferi nadannia medychnoi dopomohy v Ukraini: pytannia teorii i praktyky [Civil Legal Relations in the Sphere of Medical Care Provision in Ukraine: Theoretical and Practical Issues]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv. 500 p. [in Ukrainian]
23. Ckakun O.F. (2006) Teoriia derzhavy i prava: pidruch. / per. z ros. S. O. Burakovskoho [Theory of state and law]. Kharkiv: Konsum. 656 p. [in Ukrainian]
24. Slipchenko S.O. (2017) Deiaki pytannia dohovirnoho rehuliuвання tsyvilnykh vidnosyn [Some issues of contractual regulation of civil relations]. *Aktualni Problemy Pryvatnoho Prava Dohovir Yak Pravova Forma Rehuliuвання Pryvatnykh Vidnosyn: mater. nauk.-prakt. konf., prysviach. 95-i richnytsi z dnia narodzhennia d-ra yuryd. nauk, prof. V. P. Maslova (m. Kharkiv, 17 liutoho 2017 r.)*. Kharkiv: Pravo. P. 53–55. [in Ukrainian]
25. Tashian R.I. (2016) Mekhanizm tsyvilno-pravovoho rehuliuвання transportnykh vidnosyn [The mechanism of civil law regulation of transport relations]. *Universytetski naukovy zapysky*. № 57. P. 101–109. [in Ukrainian]
26. Fedorchenko N.V. (2015) Zoboviazannia z nadannia posluh u tsyvilnomu pravi Ukrainy: teoretiko-pravovi zasady [Service obligations in civil law Ukraine: theoretical and legal principles]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.03. Kyiv. 443 p. [in Ukrainian]
27. Chefranova E.A. (2007) Mekhanizm semeino-pravovoho rehulirovaniya imushchestvennykh otnosheni supruhov [The mechanism of family legal regulation of property relations of spouses]: avtoref. dis. ... d-ra yurid. nauk: 12.00.03. Moskva. 54 p. [in Russian]
28. Shyshka R.B. (2016) Mekhanizm pravovoho rehuliuвання pravovidnosyn u sferi intelektualnoi vlasnosti [Mechanism of legal regulation of legal relations in the field of intellectual property]. *IT-Pravo: problemy ta perspektyvy: zb. mater. nauk.-prakt. konf. (m. Lviv, 16 lystopada 2016 r.)*. Lviv: NU «Lvivska Politekhnik». P. 297–305. [in Ukrainian]
29. Yarotskyi V.L. (2016) Zahalna kharakterystyka mekhanizmu pravovoho rehuliuвання yak tsyvilistychnoi katehorii [General characteristics of the mechanism of legal regulation as a civilist category]. *Problemy vdoskonalennia pryvatnopravovykh mekhanizmiv nabuttia, peredachi, zdiisnennia ta zakhystu subiektyvnykh tsyvilnykh prav: mater. «kruhloho stolu» prysviach. pamiaty prof. Ch. N. Azimova (m. Kharkiv, 18 hrudnia 2015 r.)*. Kharkiv. P. 8–10. [in Ukrainian]